

У сучасних соціокультурних умовах основоположним для розвитку вищої юридичної освіти стає компетентнісний підхід (компетентнісна модель вищої освіти), який потребує переорієнтації вищої юридичної освіти, як мінімум, на особистісно орієнтовану освіту та професіоналізацію, перехід до різноманіття освітніх програм (за строком, рівнями, напрямками навчання), утворюючих передумови для реального вибору індивідуальних освітніх траєкторій у відповідності з запитом й можливістю студентів на ринку праці, на глобалізацію, інтернаціоналізацію вищої освіти, забезпечення трансферності освіти тощо.

Компетентнісний підхід та компетентнісна модель вищої юридичної освіти означає орієнтацію на результати навчання через досягнення належних професійних компетентностей майбутніх правників, але головне – в інтерпретації принципів цього підходу та створення, так би мовити, інноваційної корпоративної трансферної моделі освітнього процесу відповідного вишу.

Компетентнісний підхід (компетентнісна модель вищої освіти) має розвиватися та заправдовуватися для подолання домінуючого знанневого, який недостатньо враховує сутність компетентностей професіонала

В.В.КОМАРОВ,
проректор з навчально-методичної роботи

НОВІ ОБРІЇ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасна освіта

умовах конкуренції на ринку праці. Він має відбивати запити роботодавців, а в академічній сфері стати тим інструментом, який забезпечує академічну автономію, зорієнтовує на основну мету процесу навчання та визначає такий вид змісту освіти, який не зводиться до знаннево-орієнтованого компоненту, а передбачає накопичення цільного досвіду рішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних та інших компетенцій. При тому предметне значення академічного знання не виключається зі структури освіченості, а має лише орієнтовну роль.

Орієнтація на впровадження компетентнісного підходу в царині вищої юридичної освіти є вкрай

нагальною, оскільки соціологічні дані свідчать про її занадто гіпертрофований академізм та метафізичність. Українська асоціація маркетингу в рамках проекту USAID «Справедливе правосуддя» у 2014-2015р.р. провела дослідження «Залучення громадськості до формування рамки кваліфікації правничої професії шляхом проведення аналізу обсягу знань, переліку навичок і вмінь, якими має володіти випускник юридичного вищого навчального закладу, щоб відповідати вимогам сучасного ринку праці»: Так, на питання «Оцініть, якою мірою підготовка молодих фахівців юридичного профілю в цілому відповідає сучасним вимогам ринку праці?» ніхто з респондентів не оцінив «відмінно», 24,4% – «добре», 53,7% – «задовільно», 22% – «погано».

Продовження на стор.3

➔ Продовження.
Початок на стор. 1

Реалізація компетентнісного підходу передбачає, перш за все, корінну зміну методології розробки нового покоління стандартів вищої юридичної освіти як сукупності вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів, які мають розроблятися відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуватися для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів. Закон України «Про вищу освіту» визначає такі вимоги до освітньої програми (стандарту вищої освіти): 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; 2) перелік компетентностей випускника; 3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; 4) форми атестації здобувачів вищої освіти; 5) вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; 6) вимоги професійних стандартів (ст. 10).

Очікувані стандарти вищої освіти за своєю суттю мають відрізнятися від попереднього покоління державних стандартів (освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик) якраз тим, що вони мають ґрунтуватися на архітектурі компетентнісної моделі освіти. При цьому головне, що виши на основі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми самостійно розробляють навчальні плани, які визначають перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Якраз такий механізм є необхідною передумовою реалізації та особистісно-орієнтованої освіти, диверсифікації освітніх програм

В. В. КОМАРОВ,
проректор
з навчально-методичної роботи

Сучасна освіта

НОВІ ОБРІЇ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

тощо.

При реалізації освітньої програми вищої юридичної освіти природньо виникає проблема знаннєвої компоненти навчальних планів вишів в аспекті генералізованих компетентностей та їх адекватної інтерпретації в категоріях компетентнісного підходу. Це потребує теоретичного обґрунтування, визначення номенклатури та ієрархії умінь, навичок, інших структурних компонентів компетентностей, методик їх визначення, процедур контролю та оцінки якості результатів, особливо – дослідження певної сукупності мотиваційних та ціннісних, когнітивних та некогнітивних складових такого соціально-особистісного феномену як компетентність. Як приклад, когнітивний вимір професійних компетентностей освітньої програми та навчальних планів при визначенні освітніх стратегій має стати вкрай важливим аспектом сучасної практики вищої школи та убезпечити від системного прояву когнітивного дисонансу в сприйнятті реальної практики освітньої діяльності. Так, не секрет, що навчальні плани юридичних вишів перевантажені надмірною кількістю навчальних дисциплін, відсутній професійний контекст у викладанні, має місце неякісне викладання тощо. У таких умовах у студентів виникає розчарування у виборі вишу, вони не розуміють, чому викладаються ті чи інші навчальні дисципліни, особливо ті, які не мають відношення до обраної

спеціальності (культурологія, філософія, соціологія, релігієзнавство тощо), втрачається очікуваний образ життєвого успіху та професійної кар'єри тощо. Але головне – з цієї точки зору функціонально студент не стає активним суб'єктом освітнього процесу і з огляду на це важко, або навіть неможливо, культивувати педагогіку співпраці, партнерства та становлення нової академічної корпоративної культури. А це якраз і має стати знаковим для модернізації вищої юридичної освіти і підставою для подолання «академічного патерналізму».

Визначальними для впровадження компетентнісного підходу з точки зору змісту та якості освіти, без сумніву, є наукові знання. З точки зору компетентнісної моделі освіти, крім наукових знань, важливим та органічним також є навчання способам діяльності, тобто способам уміти діяти, демонструвати досвід професійної діяльності з точки зору прийняття ефективних рішень та досвід ціннісних комунікацій і стандартів у межах професійних функцій на основі деонтологічних норм та професійної відповідальності.

В аспекті структури професійної діяльності правника досліджувалась така компонента професійних компетентностей, як поріг наукового знання. Це питання зараз обговорюється в робочій групі з розробки проекту стандартів вищої юридичної освіти. Але до цього на конференції «Вдосконалення

юридичної освіти в Україні: засадничі підходи» (25-26 квітня 2013 р., м. Харків), у якій прийняли участь представники всіх юридичних шкіл України, було одностайно визначено, що ядром стандарту юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр має бути: теорія права; конституційне право та права людини; адміністративне право та адміністративний процес; цивільне право та цивільний процес; кримінальне право та кримінальний процес; міжнародне публічне право та право Європейського Союзу; юридична деонтологія; юридична методологія та юридична техніка (правничі дослідження, аналіз та письмо тощо).

Що стосується ядра стандарту юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр, на мій погляд, ним мають бути відповідні профілі професійної підготовки, що пропонуються вищим навчальним закладом, виходячи з того, що в цілому вони, по-перше, мають відтворювати професійні стандарти та специфічні сегменти ринку праці правника, а, по-друге, особисті запити студентів з точки зору їх уявлення щодо свого життєвого успіху та побудови власної правничої кар'єри. Якраз із огляду на необхідність більш повного розкриття індивідуальних здібностей студентів та їхніх навчальних потреб стандарт юридичної освіти має гарантувати так звану «індивідуальну траєкторію навчання». Як відомо, ст. 62 Закону України «Про вищу освіту» передбачає вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та робочим навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти. При цьому здобувачі певного рівня вищої освіти мають право вибирати й навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти.

Що стосується стандарту

третього (освітньо-наукового) рівня вищої юридичної освіти та ступеня доктора філософії в галузі права, то тут слід узагалі вести мову про кардинальну зміну підходів, оскільки докторська програма підготовки стає третім циклом вищої освіти й має також, як і попередні, базуватися на принципах компетентнісного підходу з властивими їй особливостями. Перш за все, мова має йти про впровадження так званих структурованих програм доктора філософії.

Важливо мати на увазі, що компетентнісний підхід відбиває алгоритмічність усіх циклів і рівнів вищої юридичної освіти і дає можливість розвизати певну єдину політику у сфері освіти. Крім того, він у цілому дає можливість передбачати результати освіти та полісистемно визначати стандарти якості освіти у вигляді компетентностей у певних ділянках вищої юридичної освіти та правничих професій, метаякості фахівців, функцій освіти, самовизначення і становлення індивідуальності в академічному середовищі, тобто він є по суті певною технологією моделювання розвитку освіти.

У більш глобальному вигляді компетентнісний підхід є інструментом гармонізації вищої юридичної освіти з ринком праці правників на національному та міжнародному рівнях. І тут виникає занадто серйозне питання розробки професійних стандартів та кваліфікацій. Якраз у цій площині є актуальною проблема вищої юридичної освіти, національної рамки кваліфікації, Всеосяжної рамки кваліфікації для Європейського простору вищої освіти та Європейської рамки кваліфікацій для навчання продовж усього життя. Але ця проблема, на жаль, протягом багатьох десятиріч не вирішується. Разом з тим є сподівання, що ринок праці, роботодавці, асоціація роботодавців у найближчий час підійдуть і до вирішення цього вкрай важливого питання.